

Date: 15th May-2025

MUSIQA DARSLARIDA ESTETIK TARBIYANI SHAKLLANTIRISHNING ZAMONAVIY METODLARI

Baybosinova Gulbahar Baxtiyarovna

Qoraqalpog'iston Respublikasi Kegeyli tumani Maktabgacha va maktab ta'limi bo'limiga qarashli 9- son ayrim fanlar chuqur o'rgatiladigan sinflari mavjud umum ta'lim maktabi musiqa madaniyati fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablarida musiqa darslari orqali o'quvchilarda estetik tarbiyani shakllantirishning zamonaviy metodlari tahlil qilingan. Musiqa san'ati o'quvchilarning musiqiy didi, badiiy tafakkuri, emotsional sezgirliigi va milliy madaniyatga hurmat ruhida tarbiyalanishida muhim vosita ekanligi ilmiy asosda yoritilgan. Maqolada interaktiv usullar, audiovizual texnologiyalar, loyiha asosida o'qitish va milliy musiqa vositasida estetik tarbiya berishning samarali yo'llari ko'rsatib o'tilgan. Shuningdek, musiqa o'qituvchisining estetik tarbiyadagi roli va zamonaviy texnologiyalarning ahamiyati alohida tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: musiqa ta'limi, estetik tarbiya, zamonaviy metodlar, interaktiv yondashuv, milliy musiqa, emotsional rivojlanish, musiqiy did, o'qituvchining roli, innovatsion texnologiyalar, umumiy o'rta ta'lim.

Bugungi kunda ta'lim tizimining oldida turgan eng muhim vazifalardan biri – yosh avlodni har tomonlama yetuk, barkamol shaxs etib tarbiyalashdan iborat. Bu jarayonda nafaqat ilmiy bilimlar, balki estetik, ma'naviy, axloqiy tarbiya ham muhim o'rin tutadi. Inson qalbida go'zallikni his etish, nozik tuyg'ularni anglay olish, jamiyatdagi estetik muhitni to'g'ri qabul qilish, asosan, bolalik davridayoq shakllana boshlaydi. Aynan shu davrda musiqa darslari orqali o'quvchilarda go'zallikka intilish, badiiy zavq, nafislik, milliy qadriyatlarga hurmat kabi fazilatlarni rivojlantirish imkoniyati mavjud bo'ladi.

Musiqa inson hayotida chuqur estetik va emotsional ahamiyatga ega san'at turi hisoblanadi. U insonning qalbiga, tuyg'ulariga, ruhiyatiga bevosita ta'sir etadi. Shu sababli, musiqa ta'limi nafaqat kasbiy yoki nazariy bilimlar berishga, balki bolalarning ma'naviy-ruhiy olamini boyitishga ham xizmat qiladi. Musiqa darslari orqali estetik tarbiya berish – bu o'quvchilarning atrof-muhitni go'zallik bilan idrok etishi, musiqiy did va badiiy tafakkurini shakllantirish, ularni milliy va jahon madaniy merosiga hurmat ruhida tarbiyalash deganidir.

Zamonaviy ta'limda innovatsion yondashuvlar, texnologiyalar va interaktiv metodlar musiqiy estetikani o'rgatishda samarali vosita sifatida keng qo'llanilmoqda. Bu metodlar o'quvchilarni dars jarayoniga faol jalb etadi, ularda mustaqil fikrlash, musiqiy asarlarni estetik tahlil qilish, his qilish va baholash ko'nikmalarini shakllantiradi. Ayniqsa, musiqa darslarida milliy musiqa namunalarini jahon musiqasi bilan uyg'unlashtirib o'qitish orqali o'quvchilarning madaniy dunyoqarashi kengayadi, ular global va mahalliy estetik qadriyatlarni chuqur anglay boshlaydi. Shunday qilib, estetik tarbiyani shakllantirishda

Date: 15th May-2025

musiqa darslari hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bu esa, o'z navbatida, o'qituvchidan zamonaviy metodik yondashuvlar, ijodkorlik va yangilikka ochiqlikni talab etadi.

Musiqa darslarining estetik tarbiyadagi pedagogik imkoniyatlari. Estetik tarbiya o'quvchining atrof-muhitdagi go'zallikni sezish, uni anglash, qadrlash va unga ongli munosabatda bo'lish salohiyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Musiqa esa inson qalbiga bevosita ta'sir etuvchi san'at turi sifatida estetik tarbiyaning kuchli vositasidir. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida musiqa fani orqali o'quvchilarda quyidagi estetik fazilatlar shakllantiriladi:

- musiqiy did va badiiy tafakkur;
- emotsional sezuvchanlik va tasavvur;
- milliy qadriyatlarga hurmat;
- ijtimoiy madaniyat va axloqiy pozitsiya.

Bularning barchasi o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy jihatdan barkamol bo'lib voyaga yetishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Estetik tarbiya berishda musiqa darslarida qo'llaniladigan zamonaviy metodlar. Bugungi ta'limda an'anaviy yondashuvlar bilan bir qatorda zamonaviy, innovatsion metodlar musiqa ta'limining samaradorligini sezilarli darajada oshirmoqda. Quyida amaliyotda samarali bo'lib kelayotgan asosiy metodlar keltiriladi:

Interaktiv metodlar (klaster, "aql charxi", bahs-munozara): Bu usullar orqali o'quvchilar darsda faol qatnashadi, o'z fikrlarini asoslaydi va musiqiy asarlar ustida ijodiy mushohada yuritadi.

Audiovizual vositalardan foydalanish: Dars davomida milliy va jahon musiqasiga oid audioyozuvlar, videoroliklar, konsert yozuvlari, animatsiyalar namoyish etilishi bolalarning musiqaga nisbatan qiziqishini oshiradi. Bu usul o'quvchilarning emotsional-estetik taassurotlarini kuchaytiradi.

Drama va pantomima elementlari: Musiqiy kompozitsiyalar asosida sahna ko'rinishlarini yaratish, obrazga kirish orqali o'quvchilar musiqani nafaqat eshitadi, balki uni his qiladi, uni estetik baholaydi.

Loyiha usuli: "Mening musiqiy olamim", "Mashhur bastakorlar hayoti", "Milliy musiqa merosi" kabi loyihalar o'quvchilarning mustaqil izlanishiga turtki beradi, ularni estetik jihatdan boyitadi.

STEAM yondashuvi: Musiqa fani boshqa fanlar bilan integratsiyalashib, san'at, texnologiya, muhandislik va matematika elementlarini uyg'unlashtirgan holda darslarda ijodiy-analitik fikrlashni rivojlantiradi.

Innovatsion texnologiyalarning roli. Axborot texnologiyalarining ta'limga kirib kelishi musiqa darslarini ham yanada jonlantirdi. Bugungi kunda quyidagi vositalar musiqiy estetikani shakllantirishda faol qo'llanilmoqda:

Interaktiv taqdimotlar va platformalar (Kahoot, Quizizz): Musiqa haqida viktorinalar, qiziqarli savol-javoblar orqali o'quvchilar musiqiy bilimlarini estetik baholash bilan uyg'unlashtiradilar.

Date: 15th May-2025

Virtual konsertlar va AR/VR texnologiyalari: Mashhur konsert zallariga “virtual sayohat”, bastakorlarning hayotidan lavhalar, jonli sahna tasvirlari orqali o‘quvchilar musiqiy muhitni jonli tasavvur etadilar.

Mobil ilovalar (Yousician, MusicTheory.net): Bu kabi vositalar o‘quvchilarga mustaqil musiqa tinglash, nazariy bilimlarni mustahkamlash, musiqiy eshituv qobiliyatini rivojlantirish imkonini beradi.

Milliy musiqa orqali estetik tarbiya berish. Estetik tarbiya jarayonida o‘zbek xalq musiqa merosi, milliy kuy-qo‘shiqlar, maqom yo‘llari, bastakorlar ijodi muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki bu asarlar orqali o‘quvchilar:

- ✓ o‘z milliy qadriyatlariga hurmat ruhida tarbiyalanadi;
- ✓ badiiy-estetik zavq oladi;
- ✓ musiqaning tarixiy va madaniy asoslarini o‘rganadi;
- ✓ o‘zlikni anglaydi.

Masalan, “Munojot”, “Tanovar”, “Suvora” kabi maqom yo‘llarini eshittirish yoki bastakorlar – Komiljon Otaniyozov, Mutal Burhonov, To‘ychi Inog‘omov kabi san’atkorlar ijodini tahlil qilish orqali o‘quvchilarda milliy g‘urur va estetik zavq uyg‘onadi.

O‘qituvchining estetik tarbiyadagi roli. Musiqa o‘qituvchisi – bu oddiy bilim beruvchi emas, balki o‘quvchining yuragiga yo‘l topadigan mahoratli tarbiyachidir. Uning ovozi, ohangdagi ifoda, har bir darsga qo‘ygan badiiy yondashuvi, estetik nutqi, madaniyati – bularning barchasi o‘quvchilarning estetik tarbiyasiga bevosita ta’sir qiladi. O‘qituvchi musiqani his qildirishi, o‘quvchini fikrga chorlashi, asarning mazmunini tushuntira olishi kerak. Shu tarzda estetik ta’lim-tarbiya samaradorlikka erishadi.

Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida musiqa darslari nafaqat o‘quvchilarga musiqiy bilim va ko‘nikmalarni berish, balki ularni estetik jihatdan kamol toptirish, insoniy fazilatlarni shakllantirish, milliy va jahon madaniyatiga hurmat ruhida tarbiyalashda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Estetik tarbiya orqali o‘quvchilar atrof-muhitdagi go‘zallikni anglaydi, musiqani qalban his qilish, badiiy tafakkur bilan baholash, o‘z fikrini estetik mezonlar asosida ifodalashga o‘rganadi.

Zamonaviy pedagogik metodlar, innovatsion texnologiyalar va milliy madaniy merosni uyg‘unlashtirgan holda tashkil etilgan musiqa darslari o‘quvchilarning musiqiy didini, emotsional sezgirlikni, ma’naviy dunyoqarashini kengaytiradi. Ayniqsa, interaktiv, loyiha va audiovizual yondashuvlar orqali darslarning ta’sirchanligi oshadi, estetik tarbiya samarali shakllanadi. O‘qituvchining bu jarayondagi roli beqiyosdir. U o‘zining badiiy saviyasi, nutqi, emotsional ifoda va metodik mahorati orqali o‘quvchilarning qalbiga yo‘l topadi. Shu bois musiqa o‘qituvchilari doimo yangilanishga, ijodiy yondashishga va musiqiy madaniyatni yuksaltirishga intilmog‘i lozim.

Xulosa qilib aytganda, musiqa darslarida estetik tarbiyani shakllantirish — bu nafaqat san’at ta’limining bir bo‘lagi, balki har bir o‘quvchining shaxsiy kamoloti va ma’naviy boyligi sari qo‘yilgan muhim qadamlardan biridir.

Date: 15th May-2025

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qodirova M. Musiqa ta'limida estetik tarbiya masalalari. – Toshkent: Fan, 2018. – 132 b.
2. Normatova D. O'quvchilarda musiqiy madaniyatni shakllantirish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2020. – 118 b.
3. Jalolova D., Axmedova G. Musiqa ta'limida innovatsion texnologiyalar. // Pedagogik ta'lim, 2021, №2. – B. 67–72.
4. Axmedov B. Milliy musiqa – estetik tarbiyaning manbai. // Ma'naviyat va ma'rifat, 2022, №4. – B. 23–27.
5. Shakarov O. Musiqa o'qituvchisining kasbiy faoliyatida estetik yondashuvlar. – Samarqand: "Zarafshon", 2019. – 144 b.
6. Karimova S. Musiqa va tarbiya: metodik qo'llanma. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2017. – 96 b.
7. UNESCO. The Role of Arts Education in Enhancing School Quality. – Paris, 2020. – 58 p.
8. Webber, R. Music Education and Aesthetic Development in Children. // Journal of Music Pedagogy, 2021, Vol. 15, No. 3. – pp. 89–101.

